

دانشگاه آزاد اسلامی
واحد گچساران

دانشکده علوم انسانی، گروه فقه و مبانی حقوق اسلامی
پایان نامه برای دریافت درجه‌ی کارشناسی ارشد. M.A.

رشته تحصیلی: الهیات و معارف اسلامی
گرایش: فقه و مبانی حقوق اسلامی

عنوان:

نگرشی بر مجازات تشهیر در فقه امامیه و حقوق موضوعه

استاد راهنما:

دکتر رقیه ابراهیمی زاد جویمی

پژوهشگر:

فرشاد زمانی

تابستان ۱۳۹۷

دانشگاه آزاد اسلامی

واحد گچساران

دانشکده علوم انسانی، گروه فقه و مبانی حقوق اسلامی

پایان نامه برای دریافت درجه‌ی کارشناسی ارشد. M.A.

رشته تحصیلی: الهیات و معارف اسلامی

گرایش: فقه و مبانی حقوق اسلامی

عنوان:

نگرشی بر مجازات تشهیر در فقه امامیه و حقوق موضوعه

پژوهشگر:

فرشاد زمانی

هیأت داوران:

۱- دکتر رقیه ابراهیمی زاد جویمی

۲- دکتر محمد شفیعی

۳- دکتر ارسلان کوشا

تابستان ۱۳۹۷

کلیه حقوق بر گرفته از نتایج مطالعات ابتکارات و نو آوری های این پایان نامه (رساله) متعلق به دانشگاه آزاد اسلامی واحد گچساران است.

استاد راهنما: دکتر رقیه ابراهیمی زاد جویمی

باسمه تعالی

تعهد نامه اصالت رساله یا پایان نامه

اینجانب فرهاد زمانی دانش آموخته مقطع کارشناسی ارشد ناپیوسته در رشته الهیات-فقه و مبانی حقوق اسلامی که در تاریخ ۱۳۹۷/۰۶/۱۰ از پایان نامه خود تحت عنوان «نگرشی بر مجازات تشهیر در فقه امامیه و حقوق موضوعه» با کسب نمره ۱۷ و درجه خوب دفاع نموده ام بدینوسیله متعهد می‌شوم:

۱- این پایان نامه/رساله حاصل تحقیق و پژوهش انجام شده توسط اینجانب بوده و در مواردی که از دستاوردهای علمی و پژوهشی دیگران (اعم از پایان نامه، کتاب، مقاله و.....) استفاده نموده ام، مطابق ضوابط و رویه موجود، نام منبع مورد استفاده و سایر مشخصات آن را در فهرست مربوطه ذکر و درج کرده ام.

۲- این پایان نامه/رساله قبلاً برای دریافت هیچ مدرک تحصیلی (هم سطح، پایین تر یا بالاتر) در سایر دانشگاه ها و موسسات آموزش عالی ارائه نشده است.

۳- چنانچه بعد از فراغت از تحصیل، قصد استفاده و هرگونه بهره برداری اعم از چاپ کتاب، ثبت اختراع و.... از این پایان نامه را داشته باشم، از حوزه معاونت پژوهشی دانشگاه آزاد اسلامی واحد گچساران مجوزهای مربوطه را اخذ نمایم.

۴- چنانچه در هر مقطع زمانی خلاف موارد فوق ثابت شود، عواقب ناشی از آن را می پذیرم و واحد دانشگاهی مجاز است با اینجانب مطابق ضوابط و مقررات رفتار نموده و در صورت ابطال مدرک تحصیلی ام هیچگونه ادعایی نخواهم داشت.

نام و نام خانوادگی: فرهاد زمانی

تاریخ و امضاء: ۱۳۹۷/۰۶/۱۰

معاونت پژوهش و فناوری

بنام خدا

شورای اخلاق پژوهش

بیاماری از خداوند سبحان و اعتقاد به این که عالم محضر خداست و همواره ناظر بر اعمال انسان و به منظور پاس داشت مقام بلند دانش و پژوهش و نظر به اهمیت جایگاه دانشگاه دانشگاه در اعلامی فرهنگ و تمدن بشری،

مادان شبخیمان و اعضاء بیات علمی واحدهای دانشگاه ازاد اسلامی متعهد می گردیم اصول زیر را در انجام فعالیت های پژوهشی مد نظر قرار داده و از آن تخطی نکنیم:

۱- اصل برانست: التزام به برانست جویی از حرکونه رفتار غیر حرفه ای و اعلام موضع نسبت به کسانی که حوزه علم و پژوهش را به شائبه های غیر علمی می آلائند.

۲- اصل رعایت انصاف و امانت: تعهد به اجتناب از حرکونه جانب داری غیر علمی و حفاظت از اموال، تجهیزات و منابع در اختیار.

۳- اصل ترویج: تعهد به رواج دانش و اشاعه نتایج تحقیقات و انتقال آن به بکاران علمی و دانشجویمان به غیر از مواردی که منع قانونی دارد.

۴- اصل احترام: تعهد به رعایت حریم ها و حرمت ها در انجام تحقیقات و رعایت جانب تقد و خودداری از حرکونه حرمت شکنی.

۵- اصل رعایت حقوق: التزام به رعایت حقوق پژوهشگران و پژوهیدگان (انسان، حیوان و نبات) و سایر صاحبان حق.

۶- اصل رازداری: تعهد به صیانت از اسرار و اطلاعات محرمانه افراد، سازمان ها و کشور و کلیه افراد و نهاد های مرتبط با تحقیق.

۷- اصل حقیقت جویی: تلاش در راستای پی جویی حقیقت و وفاداری به آن و دوری از حرکونه پنهان سازی حقیقت.

۸- اصل مالکیت مادی و معنوی: تعهد به رعایت کامل حقوق مادی و معنوی دانشگاه و کلیه بکاران پژوهش.

۹- اصل منافع ملی: تعهد به رعایت مصالح ملی و در نظر داشتن پیشبرد و توسعه کشور در کلیه مراحل پژوهش.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

تقدیم به:

همسرم

که از نگاهش صلابت

از رفتارش متانت

و از صبرش ایستادگی آموختم

سپاسگزاری:

من لم یشکر المخلوق لم یشکر الخالق

باسپاس فراوان به درگاه قادر متعال ایزدمنان، بر خود لازم می دانم که از زحمات بی دریغ و دلسوزانه اساتید ارجمندم به ویژه استاد راهنما، سرکار خانم دکتر رقیه ابراهیمی زاد جویمی، که در تدوین این اثر، حقیر را همواره مورد راهنماییهای ارزنده و مفید خود قرار داده اند و تحقیق حاضر به یمن زحمات و راهنماییهای فاضلانه و بی دریغ ایشان تحقق یافته است، قدردانی و تشکر کنم.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	چکیده.....

فصل اول: کلیات تحقیق

۳	۱-۱- مقدمه.....
۳	۱-۲- بیان مسئله.....
۵	۱-۳- اهمیت و ضرورت تحقیق.....
۶	۱-۴- اهداف تحقیق.....
۶	۱-۴-۱- هدف کلی طرح.....
۶	۱-۴-۲- اهداف آرمانی.....
۶	۱-۴-۳- اهداف ویژه و کاربردی.....
۶	۱-۵-۲- سوالات فرعی.....
۷	۱-۶- فرضیه‌های تحقیق.....
۷	۱-۶-۱- فرضیه اصلی.....
۷	۱-۷- روش تحقیق.....
۸	۱-۸- ساختار تحقیق.....

فصل دوم: مروری بر ادبیات و پیشینه ی تحقیق

۱۰	۲-۱- مفاهیم.....
۱۰	۲-۱-۱- مفهوم شناسی واژه جرم.....
۱۰	۲-۱-۲- جرم در کتب لغت.....
۱۱	۲-۱-۳- جرم از نظر اجتماعی.....
۱۲	۲-۱-۴- جرم در حقوق جزا.....
۱۲	۲-۱-۵- جرم در مکاتب حقوق کیفری.....
۱۳	۲-۱-۶- جرم در فقه.....
۱۴	۲-۱-۷- جرم از دیدگاه قرآن.....
۱۵	۲-۲- عوامل جرم زا.....
۱۵	۲-۲-۱- اجتماع.....
۱۷	۲-۲-۲- محیط های مختلف.....
۱۹	۲-۲-۳- جنس.....
۲۰	۲-۲-۴- وراثت (ژنتیک).....

۲۱	۲-۲-۵- تعریف جرم شناسی
۲۲	۲-۳- مجازات
۲۲	۲-۳-۱- مفهوم مجازات
۲۳	۲-۳-۲- مجازات اجتماعی
۲۳	۲-۳-۱- مفهوم شناسی مجازات های اجتماعی
۲۸	۲-۴- جایگاه مجازات های اجتماعی در حقوق کیفری ایران
۳۱	۲-۵- مجازات تشهیر
۳۱	۲-۶- مبانی نظری
۳۱	۲-۷- مکتب عدالت مطلق
۳۴	۲-۸- مکتب اصالت سودمندی
۳۶	۲-۹- مکتب نئو کلاسیک
۳۷	۲-۱۰- مکتب تحقیقی یا تحصیلی
۳۹	۲-۱۱- مبانی فکری مکتب تحقیقی یا تحصیلی
۳۹	۲-۱۱-۱- جبری بودن پدیده بزهکاری
۳۹	۲-۱۱-۲- علل ارتکاب جرم
۴۳	۲-۱۲- پیشینه تحقیق

فصل سوم: فلسفه و ماهیت مجازات در اسلام

۴۶	۳-۱- طبقه بندی مجازات
۴۶	۳-۲- طبقه بندی مجازاتها بر مبنای هدف اجتماعی
۴۶	۳-۳- طبقه بندی مجازات بر مبنای شدت وخامت آن
۴۶	۳-۴- طبقه بندی مجازات بر مبنای نسبت آنها با هم
۴۷	۳-۴-۱- مجازات سالب آزادی
۴۷	۳-۴-۲- مجازاتهای محدود کننده آزادی
۴۷	۳-۴-۳- مجازاتهای مالی
۴۷	۳-۵- فلسفه و ماهیت کلی مجازات در اسلام
۴۹	۳-۵-۱- جایگاه بحث در نظام شریعت
۵۱	۳-۶- هدف از تشریح مجازات در اسلام
۵۱	۳-۷- اهداف کلی در شریعت
۵۲	۳-۸- اهداف خاص در جرایم حدی
۵۲	۳-۹- پیش گیری از ارتکاب جرایم حدی
۵۳	۳-۹-۱- از نظر جرم انگاری اعمال

- ۳-۹-۲- از نظر پیوند با سایر نهادهای اجتماعی ۵۴
- ۳-۱۰-۱- پیش گیری جمعی از طریق ارباب ۵۴
- ۳-۱۱-۱- اصلاح مرتکب ۵۶
- ۳-۱۲-۱- اجرای عدالت ۵۷
- ۳-۱۳-۱- اهداف مجازات ها ۵۸
- ۳-۱۳-۱- به هدف ارباب و بازدارندگی ۵۹
- ۳-۱۳-۲- بازدارندگی عام ۶۰
- ۳-۱۳-۳- بازدارندگی خاص ۶۱
- ۳-۱۴-۱- هدف مکافات یا سزادهی ۶۲
- ۳-۱۵-۱- اصلاح و تربیت مجدد مجرم ۶۲
- ۳-۱۶-۱- سلب توان بزهکاری ۶۳
- ۳-۱۷-۱- عوامل تشدید مجازات ۶۳
- ۳-۱۷-۱- مصادیق ۶۴
- ۳-۱۸-۱- عوامل تشدید مجازات ۶۴
- ۳-۱۸-۱- مصادیق ۶۴
- ۳-۱۹-۱- عوامل قانونی و قضایی تشدید مجازات ۶۵
- ۳-۱۹-۱- تشدید قانونی مجازات ۶۵
- ۳-۲۰-۱- احکام قانونی تشدید مجازات ۶۹
- ۳-۲۰-۱- امکان جمع میان کیفیات مشدده و مخففه ۶۹
- ۳-۲۰-۲- امکان جمع میان دو یا چند کیفیت مشدده ۷۰
- ۳-۲۰-۳- عوامل عینی (خارجی) و شخصی تشدید مجازات ۷۰
- ۳-۲۰-۴- عوامل عینی (خارجی) تشدید مجازات ۷۱
- ۳-۲۰-۴-۱- مصادیق ۷۱
- ۳-۲۰-۵- عوامل شخصی تشدید مجازات ۷۲
- ۳-۲۰-۵-۱- مصادیق ۷۳
- ۳-۲۱-۱- انواع عوامل عام تشدید مجازات در حقوق ایران ۷۳
- ۳-۲۲-۱- تعدد جرم و انواع آن ۷۴
- ۳-۲۲-۱- تعدد مادی (واقعی) ۷۴
- ۳-۲۳-۱- تقسیم بندی تعدد به تعدد عام و خاص ۷۵
- ۳-۲۴-۱- مفهوم تکرار جرم و انواع آن ۷۵
- ۳-۲۴-۱- تکرار جرم خاص و تکرار جرم عام ۷۶
- ۳-۲۴-۲- تکرار دائم و موقت ۷۶

- ۲۵-۳- سایر تقسیم بندی های تکرار جرم..... ۷۶
- ۲۶-۳- سردستگی گروه مجرمانه..... ۷۶
- ۲۶-۳-۱- فقدان تعریف قانونی..... ۷۶

فصل چهارم: بررسی مجازات تشهیر در فقه و حقوق موضوعه

- ۴-۱- مجازات تشهیر حد یا تعزیر؟..... ۷۹
- ۴-۲- موارد اجرای مجازات تشهیر و کیفیت آن در فقه امامیه..... ۸۱
- ۴-۲-۱- بررسی موارد اجرای تشهیر..... ۸۱
- ۴-۲-۱-۱- اجرای تشهیر در مورد شاهد زور..... ۸۱
- ۴-۲-۱-۲- اجرای تشهیر در مورد قوآد..... ۸۲
- ۴-۲-۱-۳- اجرای تشهیر در مورد قاذف..... ۸۲
- ۴-۲-۱-۴- اجرای تشهیر در مورد محتال(کلاهبردار)..... ۸۳
- ۴-۲-۱-۵- اجرای تشهیر در مورد مفلس(ورشکسته)..... ۸۳
- ۴-۲-۲- بررسی کیفیت اجرای تشهیر..... ۸۴
- ۴-۲-۲-۱- در مورد شاهد زور..... ۸۴
- ۴-۲-۲-۲- در مورد قوآد..... ۸۴
- ۴-۲-۲-۳- در مورد قاذف..... ۸۴
- ۴-۲-۲-۴- در مورد محتال و مفلس..... ۸۵
- ۴-۳- فلسفه ی اجرای تشهیر..... ۸۵
- ۴-۳-۱- فلسفه ی تشهیر قوآد..... ۸۵
- ۴-۳-۲- فلسفه ی تشهیر شاهد زور..... ۸۶
- ۴-۳-۳- فلسفه ی تشهیر قاذف..... ۸۶
- ۴-۳-۴- فلسفه ی تشهیر محتال..... ۸۶
- ۴-۳-۵- فلسفه ی تشهیر مفلس..... ۸۷
- ۴-۴- کیفر تشهیر در عصر حاضر..... ۸۷
- ۴-۴-۱- دیدگاه های موجود درباره ی موارد اجرای تشهیر در عصر حاضر..... ۸۷
- ۴-۴-۱-۱- دیدگاه موافقین گسترش موارد اجرای تشهیر..... ۸۷
- ۴-۴-۱-۲- دیدگاه مخالفین گسترش موارد اجرای تشهیر..... ۸۸
- ۴-۴-۱-۳- دیدگاه میانه..... ۸۸
- ۴-۴-۲- کیفیت اجرای تشهیر در عصر حاضر..... ۸۹
- ۴-۵- بررسی تشهیر در حقوق و قوانین موضوعه ایران..... ۸۹
- ۴-۵-۱- تشهیر در قانون مجازات اسلامی..... ۹۰

- ۹۱ ..... ۴-۵-۱-۱- حدود
- ۹۲ ..... ۴-۵-۱-۲- قصاص
- ۹۲ ..... ۴-۵-۱-۳- تعزیرات
- ۹۴ ..... ۴-۵-۲- تشهیر در قانون آیین دادرسی کیفری
- ۹۵ ..... ۴-۵-۳- تشهیر در سایر قوانین

فصل پنجم: نتیجه گیری و پیشنهادها

- ۹۸ ..... ۵-۱- نتیجه گیری
- ۹۹ ..... ۵-۲- پیشنهادها

منابع و مآخذ

- ۱۰۱..... فهرست منابع فارسی

چکیده

تشهیر یکی از انواع مجازات های تعزیری است که به اعتقاد قاطبه ی فقها مجازات اصلی جرم شهادت زور است و از نظر مشهور فقها در مورد قاذف، قواد، کلاهبردار و مفلس هم اجرا می شود. در مورد فلسفه، موارد و کیفیت اجرای تشهیر بین فقها اختلاف نظرهایی موجود است. در قوانین موضوعه ایران نیز، تشهیر به عنوان یکی از مجازات های تعزیری به رسمیت شناخته شده و در قوانین متعددی از جمله قانون مجازات اسلامی و قانون آیین دادرسی کیفری به عنوان دو قانون مهم کیفری، موارد و نحوه اجرای آن مشخص شده است. امروزه دو سؤال مهم در این زمینه مطرح می شود: نخست این که آیا میتوان مجازات تشهیر را غیر از جرایم ذکر شده در نصوص فقهی، با استفاده از وحدت ملاک و تنقیح مناط برای جرایم دیگر از جمله جرایم نوظهور نیز استفاده نمود و دوم این که؛ با وجود گسترش جوامع و پیشرفت تکنولوژی و ظهور رسانه های جمعی از قبیل تلویزیون، روزنامه، اینترنت و ... آیا هنوز هم باید مجازات تشهیر به شکل پیشین خود و با گرداندن مجرم در محافل مردم صورت گیرد یا می توان از این رسانه ها برای تشهیر مجرم استفاده نمود؟ این پژوهش براساس روش توصیفی-تحلیلی بر پایه اطلاعات کتابخانه ای متعاقب بررسی و مفهوم شناسی تشهیر در فقه، بیان موارد، فلسفه و کیفیت اجرای تشهیر، بیان دیدگاه فقهای عظام و همچنین جایگاه تشهیر در نظام حقوقی ایران و مواد قانونی در این زمینه، تلاش کرده است به پرسش های فوق پاسخ دهد.

واژه های کلیدی: تشهیر، تعزیر، شاهد زور، قاذف، قواد، محتال.

فصل اول

کلیات تحقیق

۱-۱- مقدمه

یکی از اصول حاکم بر مجازات های اسلامی، اصل کرامت ذاتی انسان است. در شرع مقدس اسلام به مدلول آیه شریفه ی «لقد کرمنا بنی آدم» (اسرا، ۷۰)، انسان به ما هو انسان، جایگاه و منزلتی والا دارد و هیچ کس حق ندارد به ناحق این جایگاه رفیع را که هدیه خداوند است، از او بگیرد. بنابراین حتی اگر انسانی مجرم باشد باید در اجرای مجازات کرامت ذاتیاش حفظ گردد. مؤید این مطلب احادیث ماثور زیادی است درباره این که مسلمانان نباید در پی فاشکردن لغزشها و خوار کردن یکدیگر باشند. بنابر آنچه گفته شد به مدلول کتاب و سنت، اصل، حرمت آبروی مسلمان است. با این وجود، در این زمینه شرع استثناهایی نیز قائل شده است. یکی از این استثناءها، وضع مجازات تشهیر است که به معنای شناساندن مجرم به مردم همراه با استخفاف وی می باشد این مجازات به جرمهای محدودی اختصاص یافته مثلاً در مورد شاهد زور که با شهادتش موجبات آزار دیگران را فراهم نموده و به حقوق فردی و اجتماعی دیگران متعرض گردیده است، مجازات تشهیر وضع شده تا ضمن اثر تربیتی برای خود مجرم، از تکرار جرم جلوگیری شود و موجبات عبرت دیگران فراهم آید. همچنین در مورد مفلس ورشکسته و محتال (کلاهبردار) برای شناساندن آنها به مردم و جلوگیری از ضرر دیگران به واسطه جهل به افلاس یا احتیال وضع شده است. قانونگذار ایرانی نیز در قوانین موضوعه کشورمان تشهیر را به عنوان یکی از انواع مجازاتها پذیرفته و قوانینی در این زمینه وضع نموده است. از جمله ماده ۱۹ قانون مجازات اسلامی (مصوب ۱۳۹۲) که مجازات های تعزیری را درجه بندی نموده و مجازات تشهیر را ذیل درجه ششم آنها قرار داده است. همچنین، در ماده ۳۵۳ قانون آیین دادرسی کیفری (مصوب ۱۳۹۲) و تبصره های ذیل آن به نوعی مجازات تشهیر متبلور گردیده است. این پژوهش به روش تحلیلی توصیفی، ابتدا به مفهوم شناسی تشهیر در فقه و در ادامه بعد از بیان موارد، فلسفه و کیفیت اجرای تشهیر، به بیان نظرات فقهای عظام در این زمینه پرداخته و در انتها تشهیر را عصر حاضر و قوانین موضوعه ایران بررسی کرده است.

۱-۲- بیان مسئله

یکی از اصول حاکم بر مجازات های اسلامی، اصل کرامت ذاتی انسان است. در شرع مقدس اسلام به مدلول آیه شریفه ی «لقد کرمنا بنی آدم..» (اسرا، ۷۰).

انسان به ما هو انسان، جایگاه و منزلتی والا دارد و هیچ کس حق ندارد به ناحق این جایگاه رفیع را که هدیه خداوند است، از او بگیرد. بنابراین حتی اگر انسانی مجرم باشد باید در اجرای مجازات کرامت ذاتی اش حفظ گردد. مؤید این مطلب احادیث ماثور زیادی است درباره این که مسلمانان نباید در پی فاش کردن لغزشها و خوار کردن یکدیگر باشند (کلینی، ۱۴۰۷: ۳۵۴).

بنابراین به مدلول کتاب و سنت، اصل، حرمت آبروی مسلمان است. با این وجود، در این زمینه شرع استثناهایی نیز قائل شده است. یکی از این استثناءها، وضع مجازات تشهیر است که به معنای شناساندن مجرم به مردم همراه با استخفاف وی می باشد (نجفی، ۱۴۰۴: ۲۵۲).

تشهیر مجرم به معنای اعلام عمومی مجرم، جرم و مجازات او یکی از مصادیق اقدامات تأمینی است که نه به قصد مجازات و سزادهی، بلکه تنها به منظور تنویر افکار عمومی و آگاه سازی آنان و پیشگیری از تکرار جرم بزهکار اجرا می شود. این نوع واکنش کیفری به استناد برخی از روایات صحیحه قابل اعمال و اجرا می باشد. تشهیر یکی از انواع مجازات های تعزیری است که به اعتقاد قاطبهی فقها مجازات اصلی جرم شهادت زور است و از نظر مشهور فقها در مورد قاذف، قواد، کلاهبردار و مفلس هم اجرا می شود. در مورد فلسفه، موارد و کیفیت اجرای تشهیر بین فقها اختلاف نظرهایی موجود است. در قوانین موضوعه ایران نیز، تشهیر به عنوان یکی از مجازات های تعزیری به رسمیت شناخته شده و در قوانین متعددی از جمله قانون مجازات اسلامی و قانون آیین دادرسی کیفری به عنوان دو قانون مهم کیفری، موارد و نحوه اجرای آن مشخص شده است. در فقه جزایی، کیفر تشهیر، گاه از باب «تشهیر بالعقوبه» است که لازمه اجرای مجازات اصلی و گونه ای از «کیفر تبعی» است که در واقع از شیوه اجرای مجازات اصلی ناشی می گردد. نمونه بارز این نوع تشهیر، اجرای علنی کیفر زنا در حضور یک گروه از مؤمنین است که اجرای آن موجب شناخته شدن و شهرت مجرم است (خمینی: ۴۶۶).

گاه نیز، تشهیر از باب «تشهیر للعقوبه» است و رسوا سازی، به عنوان «کیفر اصلی» مورد حکم قرار می گیرد. این نوع تشهیر برای ارتکاب جرایمی همچون کذب و قوادی پیش بینی شده است. همچنین، در شهادت دروغ و کلاهبرداری، تشهیر به عنوان کیفر مستقل و اصلی، مورد حکم قرار گرفته است. در دیدگاه عدم انحصار تعزیر در شلاق نیز، در صورتی که حاکم مصلحت بداند می تواند تشهیر را مستقلاً به عنوان یک مصداق از تعزیر مورد حکم قرار دهد. در نظام حقوقی ایران نیز، اصل بر حرمت حیثیت و آبروی افراد و حتی مجرمین است و تعرض به حیثیت اشخاص در غیر مواردی که قانون تجویز می نماید، جایز نمی باشد (اصول ۲۲ و ۳۹ قانون اساسی).

از جمله مواردی که قانون گذار به نوعی تعرض به حیثیت افراد را مجاز دانسته، مجازات تشهیر است که در قوانین کیفری متعددی از جمله قانون مجازات اسلامی و قانون آیین دادرسی کیفری موارد اجرای آن را مشخص نموده است. در این قوانین، اغلب کیفر تشهیر به عنوان یک مجازات تعزیری اعم از اصلی یا تکمیلی «در قالب اعلام و انتشار حکم محکومیت در رسانه ها» مورد توجه قرار گرفته است. باتوجه به

مطالب فوق و همچنین اهمیت تشهیر در جامعه امروزی، بر آن شدیم با روش توصیفی - تحلیلی بر پایه اطلاعات کتابخانه ای و اسنادی به بررسی مجازات تشهیر در فقه امامیه و حقوق موضوعه بپردازیم.

۱-۳- اهمیت و ضرورت تحقیق

فلسفه تشریح نظام کیفری، تشکیل جامعه سالم بر مبنای سالم سازی محیط زندگی و پیشگیری از جرائم است، تا بشر در پی آشنایی به وظایف فردی و اجتماعی اش، از انجام هرگونه انحرافات خودداری ورزد و در صورت عدم تأثیر این راهکارها، مجازات دنیوی (یعنی حدود) در نظر گرفته شده است؛ تا با برپایی حدود، مصالح بنیادین جامعه پاسداری شود و با اجرای آن بزهکاران تأدیب و اصلاح شوند. فلسفه ی وضع جرایم و اعمال مجازاتها و حدود شرعی در نظام های حقوقی مسلمانان و غیر مسلمانان تفاوت های عمیقی دارد. بحث در مورد حدود شرعی و حق اعمال مجازات و همچنین اهداف مجازات ها، که عمده ترین مباحث فلسفه ی جرایم و مجازاتها را دربرمی گیرد، بسته به نوع نگرش و جهان بینی ای که این سیستم های حقوقی دارند متفاوت است. آنچه که در سیستم های حقوقی غیر مسلمانان از اهمیت اساسی برخوردار بوده و بیشتر مباحث فلسفی از قدیم الایام تا کنون را معطوف به خود کرده، پیدا کردن مبنایی محکم برای توجیه مجازات از سوی جامعه است، کلی، که پیرو آن نظریات مختلفی من جمله نظریه « ضرورت ضمانت اجرای کیفری»، « نظریه قرارداد اجتماعی، تشفی خاطر و ارضاء - جبران خسارت - نظریه فایده اجتماعی - کاهش جرم، پیشگیری و ارباب و نظریه اخلاقی» ارائه گردیده است. معمول در این سیستم ها این است که پس از تعیین مبنای، اهداف نیز به فراخور آن تعیین و سیاست جنایی مناسبی برای رسیدن به این اهداف پی ریزی می گردد. این در حالی است که در سیستم مسلمانان این روند کاملاً متفاوت است و همین فرق اساسی تئوری اسلام با تئوری های موجود است. دین اسلام به جوانب مختلف فلسفه مجازات توجه کرده است که در دو دسته کلی قابل تنظیم است؛ پاره ای از آنها نظر به رحمت حق تعالی به خود مجرم است و به مصلحت او بر می گردد و در برخی دیگر، تجلی رحمت الهی نسبت به غیر مجرم و در راستای مصلحت جامعه و مجنی علیه است (مجلسی، ۱۲۶۲: ۱۱۲).

از طرفی در دین اسلام و اندیشه مسلمانان، بر خلاف تفکر و اندیشه غیر مسلمانان که تنها به بعد مادی توجه می کنند، هم به بعد اخروی، کفاره و تهذیب و هم به بعد مادی و دنیوی توجه کامل شده است. همچنین در اسلام، اجرای حدود شرعی و مجازات ها به طور کامل حساب شده اند نه اینکه فقط قصاص تنها باشد، یا دیه تنها، یا حد تنها، بلکه در موارد مختلف به نسبت جرم انجام شده، تخفیف هائی قائل شده است و بدل و جایگزینی انتخاب نموده است. یکی از مباحث و موضوعات مهمی که در فقه جزایی و به تبع آن حقوق موضوعه محل بحث هست، موضوع تشهیر، مجازات و مبنای آن می باشد. امروزه تشهیر و معرفی مجرمین مختلف به روش های گوناگون، از جمله مباحثی است که در کشورهای اسلامی و غیر اسلامی انجام می شود. با توجه به اینکه در دین اسلام و مبنای عقیدتی آن، اصل و اساس حرمت آبروی مسلمان و افراد انسانی است، ممکن است در زمینه اصل مبنای تشهیر، اجرای مجازات تشهیر، مجری تشهیر و بسیاری

از فروعات این موضوع، سوال و ابهاماتی وجود داشته باشد که ضرورت انجام تحقیقی مستقل را دو چندان می کند تا ابهامات و سوالات در خصوص تشهیر و جایگاه آن در آموزه های دینی را تبیین و تشریح نماید.

۴-۱- اهداف تحقیق

۴-۱-۱- هدف کلی طرح

✓ نگرشی بر مجازات تشهیر در فقه امامیه و حقوق موضوعه

۴-۱-۲- اهداف آرمانی

✓ بررسی مبانی و مجاری تشهیر در فقه و حقوق در جهت رفع ابهام و سوالات احتمالی

✓ بررسی احکام تشهیر از منظر فقه در جهت اصلاح برخی از قوانین موضوعه

۴-۱-۳- اهداف ویژه و کاربردی

✓ تبیین مفهوم شناسی تشهیر در فقه و حقوق موضوعه

✓ شناسایی دلایل و فلسفه اجرای تشهیر

✓ بررسی جایگاه تشهیر در فقه امامیه و نظام حقوقی ایران

✓ بررسی مبانی حقوقی - فلسفی تشهیر

✓ بررسی مجاری مصرح تشهیر و مبانی فقهی آنها

✓ بررسی ماهیت کیفری تشهیر در حقوق موضوعه

۵-۱- پرسش های تحقیق

۵-۱-۱- سوال اصلی

✓ مجازات تشهیر در فقه امامیه و نظام حقوقی ایران چه جایگاهی دارد؟

۵-۱-۲- سوالات فرعی

✓ در فقه امامیه و حقوق موضوعه، تشهیر جزء کدام دسته از جرایم محسوب می شود؟

✓ ماهیت کیفری تشهیر فرد مجرم چیست؟

✓ مجرا یا مجاری تشهیر در فقه و حقوق موضوعه چه مواردی است و آیا بدان موارد منحصر می شود؟